

Sygn. akt I ACz 2263/15

POSTANOWIENIE

Dnia 14 grudnia 2015 roku

Sąd Apelacyjny w Krakowie, Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Jan Kremer

po rozpoznaniu w dniu 14 grudnia 2015 roku w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) Bank (...) spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko pozwanym 1) D. P. i 2) (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółce komandytowej w G.

o zapłatę

na skutek zażalenia strony pozwanej (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w G. na postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 9 września 2015 roku, sygn. akt IX GC 419/14

postanawia:

oddalić zażalenie.

Sygn. akt I ACz 2263/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił wniosek strony pozwanej (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w G., wniesiony w połączonej sprawie I C 944/13, o zwolnienie od kosztów sądowych i o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (punkt 1), oddalić wniosek strony pozwanej, wniesiony w połączonej sprawie I C 943/13, o zwolnienie od kosztów sądowych i o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (punkt 2).

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy wskazał, że strona pozwana na potwierdzenie swojej niekorzystnej sytuacji majątkowej przedłożyła jedynie zysków i strat z 2013 r. Sąd Okręgowy wskazał, że wobec upływu znacznego okresu od daty złożenia wniosków (4 listopada 2013 r.) do daty ich rozpoznania na rozprawie w dniu 9 września 2015 r. Sąd zapytał stronę pozwaną czy chce uzupełnić wnioski. Przedstawiciel strony pozwanej oświadczył, że nie uzupełnia wniosków. Wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych podlegały oddaleniu, gdyż strona pozwana nie wykazała zgodnie z art. 103 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, że nie posiada dostatecznych środków finansowych na poniesienie kosztów sądowych. Strona pozwana nie przedłożyła żadnych dokumentów obrazujących jego aktualną sytuację majątkową a nadto przedłożony rachunek zysków i strat był niewystarczający do uwzględnienia wniosków. Ujawniona w przedłożonym dokumencie księgowym wysokość przychodów za 2013 r. w kwocie 17.028.885,61 zł pozwala na stwierdzenie, że spółka posiadała stosowne środki na koszty sądowe. Sąd Okręgowy podkreślił, że korzyść ze zwolnienia od kosztów sądowych ma odnieść strona, stąd powinna ona dołożyć wszelkiej staranności, aby wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych w sposób możliwie pełny przedstawić swoją sytuację majątkową, co pozwoli Sądowi na ocenę jej możliwości płatniczych. Istotne przy tym jest, aby informacja o sytuacji majątkowej wnioskującego była możliwie jak najbardziej aktualna.

Odnośnie wniosków o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, Sąd Okręgowy wskazał, że podlegały one oddaleniu na podstawie art. 117 § 3 k.p.c. Strona pozwana spełniła przesłanki określonej w tym przepisie, gdyż nie wykazała, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów pomocy prawnej.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniosła strona pozwana, zaskarżając je w całości.

Zaskarżonemu postanowieniu zarzuciła naruszenie:

1. 233 k.p.c. poprzez dowolną ocenę zebranego materiału dowodowego i przyjęcie, że strona pozwana pomimo wykazanej straty finansowej posiada stosowne środki na koszty sądowe;
2. art. 103 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że strona pozwana nie spełnia przesłanek do zwolnienia od kosztów sądowych w całości, podczas, gdy strona pozwana wykazała, że w roku 2013 r. jej działalność przyniosła znaczne straty;
3. art. 117 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że strona pozwana nie wykazała, że spełnia przesłanki do ustanowienia pełnomocnika z urzędu, podczas, gdy strona pozwana wykazała, że 2013 r. jej działalność przyniosła znaczne straty.

W konkluzji strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez zwolnienie strony pozwanej od kosztów sądowych i ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu w sprawie I C 944/13 i I C 949/13.

W uzasadnieniu podała, że przedłożony rachunek zysków i strat za 2013 r. w sposób wystarczający obrazuje sytuację finansową strony pozwanej. Strata z działalności gospodarczej w kwocie 30.412,31 zł poniesiona w roku 2013 r. była na tyle znaczna, że odbija się negatywnie na późniejszej sytuacji finansowej skarżącej. Kryzys gospodarczy i stagnacja sprawiły, że strona pozwana nie była w stanie uzyskać środków niezbędnych na koszty sądowe, tym bardziej, że strona pozwana nie mogła przewidzieć, że będzie pozwana w sprawie. Odnośnie kwestii ustanowienia pełnomocnika z urzędu, skarżąca podniosła, że wnioski są zasadne ze względu na skomplikowaną materię spraw, wielowątkowość, oraz ze względu na trudną sytuację finansową strony pozwanej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 103 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 167, poz. 1398 ze zm.) osoba prawna może uzyskać zwolnienie od kosztów sądowych o ile wykaze, że nie posiada dostatecznych środków na ich poniesienie. Oznacza to nałożenie na osobę prawną obowiązku wykazania trwałej niemożności uzyskania środków na uiszczenie kosztów sądowych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CZ 144/12, niepubl.) Realizacja tego obowiązku następuje poprzez przedstawienie dokumentów, które pozwolą określić jej sytuację majątkową, zaś ich rodzaj zależy od rodzaju i charakteru osoby prawnej ubiegającej się o zwolnienie. Ocenie sądu podlegają zatem dowody przedstawione przez stronę, zaś obowiązek przewodniczącego wezwania do uzupełnienia braków formalnych wniosku na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. poprzez złożenie dokumentów aktualizuje się jedynie w sytuacji, gdy osoba prawna nie wskaże jakichkolwiek informacji uzasadniających wniosek. Nie odnosi się on natomiast do sytuacji, w których przedstawione dowody nie uzasadniają, w ocenie sądu orzekającego, uwzględnienia wniosku osoby prawnej o zwolnienie od kosztów sądowych (ibidem).

Z powyższej regulacji wynika, że to na wnioskującym spoczywa ciężar udowodnienia, iż z uwagi na sytuację majątkową nie jest w stanie ponieść kosztów sądowych ze względu na brak dostatecznych środków. Osoba prawna, chcąc skorzystać z dobrodziejstwa zwolnienia od kosztów, winna udowodnić brak posiadania dostatecznych środków poprzez przedłożenie takiej dokumentacji na podstawie której sąd będzie mógł dokonać ustaleń stanu majątkowego wnioskodawcy i weryfikacji przedstawionych twierdzeń. (por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 17 stycznia 2007 r. I ACz 15/07). Niewystarczające udokumentowanie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przez

osobę prawną odnosi się do sfery dowodowej regulowanej przepisami o postępowaniu dowodowym (art. 227-234 k.p.c.), dlatego skutkiem zaniechania wnioskodawcy w tym zakresie jest oddalenie wniosku (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 2 października 1998 r., sygn. akt III CZP 34/98).

Do uzyskania przez osobę prawną prowadzącą działalność gospodarczą zwolnienia od kosztów nie wystarczy wykazanie, iż nie posiada ona wystarczających wolnych środków pieniężnych (gotówka), które mogłyby przeznaczyć na pokrycie kosztów sądowych, gdyż należy wziąć przede wszystkim rozmiar przychodów z prowadzonej działalności i wysokość aktywów (aktywa trwałe i obrotowe). Te informacje zawarte są przede wszystkim w dokumentach sprawozdawczych (sprawozdania finansowe, rachunki zysków i strat, bilans) jak również w wyciągach z rachunków bankowych. O kondycji finansowej osoby prawnej decyduje aktualny stan konta bankowego, intensywność prowadzonej przez firmę działalności, jak również wartość posiadanego majątku, wysokość aktywów, wysokość rocznych obrotów. Dopiero na podstawie całokształtu przedstawionych okoliczności Sąd może podjąć decyzję o zastosowaniu instytucji zwolnienia od kosztów sądowych w konkretnej sytuacji. Jeśli strona postępowania milczy na temat pewnych okoliczności istotnych dla oceny jej kondycji finansowej, to nie oznacza to wcale, że Sąd uprawniony jest do wnioskowania o tych okolicznościach akurat w taki sposób, jaki jest dogodny dla osiągnięcia doraźnej korzyści procesowej przez stronę. Z tych względów przy rozstrzygnięciu w przedmiocie wniosku osoby prawnej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych niezbędne jest zweryfikowanie jej kondycji finansowej i możliwości płatniczych w oparciu o załączone do wniosku dokumenty.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy trafnie orzekł o oddaleniu wniosków strony pozwanej w oparciu o art. 103 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, uznając, że strona pozwana nie podołała wskazanemu w tym przepisie obowiązkowi. Przedłożony przez stronę pozwaną jedyny dokument księgowy obrazujący jej kondycję finansową w postaci rachunku zysków i strat za 2013 r. nie stanowi dostatecznej podstawy do uwzględnienia wniosków. Choć dokument ten obrazuje stan majątkowy na dzień złożenia wniosków, to nie obrazuje już stanu na dzień orzekania. Na podstawie złożonego dokumentu Sąd może jedynie wyciągnąć wniosku odnośnie sytuacji majątkowej spółki na koniec 2013 r. Choć strona pozwana w zażaleniu podnosi, że strata poniesiona w 2013 r. oraz kryzys gospodarczy i stagnacja w branży budowlanej odbija się negatywnie na późniejszej sytuacji finansowej, to w obecnie Sąd Apelacyjny, taki sposób wykazania, że pozwana spółka nie ma dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych jest niewystarczający. Po pierwsze jak z powszechnie dostępnej wiedzy na temat sytuacji na pewnym rynku nie można bowiem wyciągać generalnego wniosku, że wszystkie podmioty funkcjonujące na tym rynku, a więc również pozwana spółka, znajdują się w tak złej kondycji finansowej, że obiektywnie nie stać ich na wyłożenie kwot pieniężnych potrzebnych na pokrycie opłat sądowych. Po drugie strona pozwana, nie przedłożyła żadnych dokumentów odnośnie swojej aktualnej kondycji finansowej, celem uwiarygodnienia złożonego wniosku w kontekście spełnienia przesłanki z art. 103 u.k.s.c. Strona pozwana, pomimo otrzymanego od sądu w dniu 9 września 2015 r. zapytania czy chce uzupełnić wnioski z uwagi na znaczący upływ czasu od ich złożenia, oświadczyła, że nie uzupełnia wniosków. Fragmentaryczna i nieaktualna na dzień orzekania dokumentacja przedłożona przez stronę pozwaną nie daje pełnego obrazu sytuacji finansowej spółki, która ma odnieść korzyść ze zwolnienia od kosztów sądowych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego również poniesienia przez stronę pozwaną okoliczność, że w 2013 r. poniosła stratę z działalności gospodarczej w wysokości około 31.000 zł nie jest dostateczną podstawą do uznania, że strona nie ma dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych. Mając na uwadze wysokość przychodów za 2013 r. w kwocie 17.028.885,61 zł, niepodobna uznać, by strata z działalności gospodarczej na poziomie 31.00 zł zachwiała kondycją finansową spółki. W tym kontekście na aprobatę zasługuje stanowisko wyrażone przez Sąd Apelacyjny w Krakowie w postanowieniu z dnia 16 kwietnia 2013 r., sygn. akt I ACz 601/13, że o zdolności do ponoszenia kosztów sądowych przez podmiot prowadzący działalność gospodarczą nie decyduje ostateczny wynik finansowy, ale poziom przychodu, stanowiący punkt wyjścia do rozliczeń wszelkich zobowiązań, zarówno prywatnoprawnych jak i publicznoprawnych. Uwzględnienie zobowiązań wobec kontrahentów skarżącego w nieuzasadniony sposób stawiałoby Skarb Państwa na poślednim miejscu wśród wierzycieli wnioskodawcy.

Zażalenie nie ma uzasadnionych podstaw również w kwestii ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Jak wynika z treści art. 117 § 3 k.p.c. osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna, której ustawa przyznaje zdolność sądową,

niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli wykaze, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego. Natomiast zgodnie z art. 117 § 5 k.p.c. przyznanie pełnomocnika z urzędu celem świadczenia pomocy prawnej, oprócz obowiązku wykazania niemożności pokrycia kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego ustawodawca dodatkowo uzależnia od uznania przez Sąd na podstawie okoliczności konkretnego przypadku, że udział pełnomocnika z urzędu w sprawie jest potrzebny.

Sąd Okręgowy trafnie uznał, że strona pozwana nie wykazała, że nie posiada środków na poniesienie kosztów związanych z zatrudnieniem zawodowego pełnomocnika z wyboru. W tej kwestii niewątpliwie istotne znaczenie ma dokonana już analiza kondycji finansowej strony pozwanej, szczegółowo opisana w uzasadnieniu rozstrzygnięcia w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych.

Skoro zatem nie została spełniona jedna z koniecznych przesłanek ustanowienia pełnomocnika z urzędu wskazana w art. 117 § 3 k.p.c. tj. wykazanie, że osoba prawna nie posiada środków na poniesienie kosztów związanych z zatrudnieniem adwokata z wyboru, Sąd Apelacyjny nie badał już drugiej przesłanki warunkującej ustanowienie adwokata z urzędu wskazanej w art. 117 § 5 k.p.c. tj. czy udział w sprawie adwokata lub radcy prawnego z urzędu jest potrzebny.

W tej sytuacji należy uznać, że strona pozwana nie wykazała, że nie posiada wystarczających środków finansowych na uiszczenie kosztów sądowych oraz ustanowienie pełnomocnika z wyboru.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.